

Jana Hollana, astronoma, tmáře

Že by člověk i příroda měli být chráněni před následky lidského konání, netřeba v Německu, zemi samozvaných ekologických průkopníků, zdůrazňovat. V Česku nyní jeden astronom vybojoval, že trestné je i „znečištění světlem“. Absurdní, či naopak logické? Dnešní etická rada by mohla zajímat i pana Eisenbeise ze strany 53.

Česko, jsi na tom lépe! Zatímco u nás se jen s největším úsilím podařilo prosadit vyhlášku o výkupu aluminiových plechovek od nápojů, jež má zabránit, aby se takzvaná příroda proměnila v jednu jedinou skládku, u našich sousedů již pokročili k řešení problémů s odpadem zcela jiného kalibru. V platnost vstoupil zákon proti „znečišťování světlem“ – jak odvážné slovo! –, jehož nedodržování má za následek dosti citelné tresty. Znění zákona toto znečištění definuje jako „každá forma osvětlení umělým světlem, které je rozptýleno mimo oblasti, do kterých je určeno, zejména pak míří-li nad hladinu obzoru“. Všechno jasné?

Šedou eminencí skrývající se za novým zákonem není právník, jak by bylo možné soudit z elegantní formulace, nýbrž astronom Jan Hollan z Hvězdárny Mikuláše Koperníka v Brně. Podle jeho názoru má světlo dopadat pouze „správným směrem, a to dolů“. I to zní

podivně. Nejedná se však o žádnou českou kuriozitu. I v USA bojuje Dark Sky Association již celé roky, aby noční nebe bylo co možná temné. Etická rada se kloní k tomu, podpořit Jana Hollana v jeho snahách, proti nimž se bezesporu vynoří množství protinázorů. Konec konců, destrukce noci a temnoty světlem není o nic méně závažným případem znečištění světa kolem nás, než je třeba rušení ticha hlukem nebo již kritizovaná plechovková varianta vandalismu v přírodě. Filozofie se zde nicméně ocitá v určitém konfliktu. Etická rada si musí uvědomit, že metafyzika je od časů Parmenida a Platóna metafyzikou světla. Veškerá podobenství slunce a komplementárně k tomu i podobenství dutých prostor jeskyní jsou odedávna vůdčími principy metafor i světonázorů. Bůh, stvoření, rozum či pravda – všechna tato slova se od svého vzniku spojují se sluncem a světlem, zatímco údajný nositel světla Lucifer je nejtemnějším ze všech temných duchů. Lidé západního myšlenkového světa se nemožnou dočkat, aby v případě narození už už „spatřili světlo světa“. Dokonce i obávaný rustikální ontolog z temného lesa, svatý Martinus z Meßkirchu, oslavuje „neskrývavost mýtiny v průseku“. Osvícenství se upsali rovněž penáti, domácí bůžkové, kteří mají k etické radě blízko. Jedním slovem řečeno: Kde byla tma, budiž

světlo. Za těchto předpokladů je již kompozitum „znečištění světlem“, tedy nikoliv znečištění čistého, nýbrž znečištění čistým, trochu přespříliš!

Ovšem, osvícenství budiž vzdán dík, existují i protikladné hlasy. Už velký Immanuel Kant nebyl v žádném případě jednoznačně na straně světla, když oslavoval „hvězdné nebe“ spolu s „mravním zákonem“. Věděl, že bez noci a temnoty by toto nebe bylo jen těžce – pokud vůbec – viditelné.

Spojení – zdaleka nejen metaforické – s profesí Jana Hollana je nasnadě: astronomové, vědci zabývající se hvězdami, žijí a tvoří jen díky temnotě. Všude, kde se světlo stává totalitou, jako třeba v metropolích moderního světa, kde se již uvažuje o znečištění kosmu světelnými reklamami, tam skutečně světelné znečištění už existuje. A tak etická rada řeší své profesně podmíněné dilema následujícím způsobem: Moudrý astronom z brněnské hvězdárny rozpoznal dříve a přesněji než všichni ostatní, že po starém známém nebezpečí zatemnění nyní hrozí nebezpečí zesvětlení. Mučení světlem v globálním měřítku. Světlo je hlasité. Existuje lidské právo na temnotu podobně jako existuje právo člověka na ticho.

LUDGER LÜTKEHAUS